

Oponentský posudek bakalářské práce Anny Josefíny Novákové
Morfologická a syntaktická charakteristika výrazů *půl* a *čtvrt*

Anna Josefína Nováková si pro svou bakalářskou práci zvolila téma v odborné literatuře o češtině ne zcela dostatečně popsané – gramatické vlastnosti číslovek *půl* a *čtvrt* (a také *tři čtvrtě*). V teoretické části práce vhodným způsobem zrekapitulovala údaje o těchto výrazech uvedené v mluvnicích a ve slovnících a na jejich základě formulovala své výzkumné otázky. K této části práce v podstatě nemám žádné připomínky.

Praktická část se začíná popisem metody provedeného korpusového výzkumu. Autorka v korpusu SYN2015 vyhledávala lemmata *půl* a *čtvrt*; je otázka, zda by její výsledky nebyly přesnější, kdyby byla hledala i lemmata *tříčtvrtě* (výskytů by asi nebylo mnoho), popř. *půle* (je možné, že jsou pod ně přiřazeny i některé výskyty obdobné těm, s nimiž autorka pracovala). Následuje popis výsledků výzkumu, jehož předmětem byly četnost pádů, míra ustrnutí, spojování s počítaným předmětem, shoda přívlastku a shoda přísudku. Výzkum na vzorku 2 × 1000 dokladů podle mého názoru skutečně přispěl k poznání toho, jak se v současné češtině sledované výrazy chovají; myslím si ale, že je škoda, že se autorka v závěru práce místo zopakování výsledků nepokusila o shrnutí různých funkcí (lexií?) sledovaných výrazů a jejich gramatické charakteristiky (např. výraz *čtvrt* se v časovém významu chová tak a tak, ve významu „měsíční fáze“ tak a tak, apod.).

Připomínky k jednotlivostem:

- 1) *Práce a tréninků* ve spojeních typu *hodina a půl práce, měsíc a půl tréninků* nejsou počítané předměty: jde o jednu a půl hodiny, resp. jeden a půl měsíce. To mj. znamená, že *půl* a *čtvrt* nemají JPP v genitivu plurálu.
- 2) Skutečnost, že přívlastek u časového *půl* je častěji v sg. a přívlastek u časového *čtvrt* častěji v pl., nepochybně souvisí s číslem elidovaného substantiva *hodina*: *půl druhé (hodiny – sg.) × čtvrt na dvě (hodiny – pl.)*.
- 3) Tak jako se na s. 48 *kolem té půl druhé* řídí tvar přívlastku podle elidovaného substantiva *hodina*, řídí se na s. 46 *dalších čtvrt miliónu* tvar přívlastku podle elidovaného substantiva *korun*, není tedy negramatický.
- 4) Tak jako se na s. 48 *v těch půl čtvrté* řídí tvar přívlastku analogií s číslovkami typu *pět*, řídí se touž analogií i tvar přívlastku na s. 46 *za těch půl roku*, tzn. nelze tvrdit, že jen ten druhý je negramatický.
- 5) Doklad *za jednu a půl miliardu* na s. 40 je podle mě negramatický, mohlo by jít i o překlep. Jeho frekvence je 1 : 593 genitivům.
- 6) Číslovka *čtvrt* (tedy nejen substantivum *čtvrt*) se podle autorky (oproti citované odborné literatuře) počítá; ale zdá se, že jediná základní číslovka, kterou se počítá, je *tři*.

- 7) Z autorčina materiálu bych usoudil, že časové spojení *tři čtvrtě/čtvrti* buď ustrnuje (pak by se i mohlo psát dohromady), nebo ne – druhá možnost (*do tří čtvrtí na osm*) je ovšem mnohem řidší. Má-li *čtvrt* v nom. pl. možné tvary *čtvrtě* a *čtvrti*, pak *do tří čtvrti* (s. 32) není negramatické, nýbrž ustrnulé.
- 8) Je potřeba výslovně odlišovat *poslední/druhou/... čtvrt století* (substantivum) od *trvalo to celé čtvrt století* (není substantivum).
- 9) Mému jazykovému povědomí odpovídá (a autorčino frekvenční šetření to nevyklučuje) pojetí jazykové poradny, podle něhož typ *půl rok* je chybný. Vnímám (opravdu vnímám, nikoli klasifikuji) tato spojení jako zvlášť zapsané části složeniny.
- 10) Není mi jasné, na základě čeho autorka označuje spojení typu *do půli zad* za neustrnulá: je to snad vzor „kost“? Zdá se mi, že na rozdíl od substantiva *půle* (*do druhé půle, před druhou půlí*) jde v těchto případech o číslovku, která může ustrnout ve dvou variantách (*do půl/i zad, na půl/i cesty*). Tzn. číslovka *půl* je vždy nesklonná (obligatorně/absolutně ustrnulá), ale v některých (výhradně nečasových) spojeních může být použita ve dvou různých ustrnulých variantách.

Při čtení práce mě vyrušily jen čtyři formální chyby: jedna chybějící čárka (s. 9), jeden pseudočlen před superlativem (s. 11), jeden chybný tvar substantiva (s. 35) a nezvyklá hlásková podoba slovesného substantiva *vytřízení*.

Bakalářská práce Anny Josefíny Novákové bez problémů splňuje požadavky kladené na tento typ prací v ÚČJTK FF UK. Navrhují ji hodnotit jako výbornou, zvlášť pokud se autorka u obhajoby pokusí o návrh slovníkového popisu výrazů *půl* a *čtvrt*, resp. o shrnutí gramatických vlastností jejich jednotlivých funkcí/lexií.